

ANTON AŠKERC

Anton Aškerc (1856 - 1912)

*V letih 1894 - 1898 kaplan
v Škalah.*

Isti, Lirske in epske poezije, 1896.

Isti, Nove poezije, 1900.

MOJA MUZA

*Moja Muza ni mehkužna
bledolična gospodična;
Črnogorka je, Špartanka,
deva zdrava, ognjevit.*

*Moja Muza ne poseda
v mesečini v polusanjah,
ona ljubi jasne dneve,
ljubi vroče sončne žarke.*

*Moja Muza se ne joče
nad svetovnim gorjem bridkim,
resno kliče le na delo,
ki naj spasi nas edino! -*

*V levi baklo, v desni handžar
kvišku dviga moja Muza;
razsvetljuje teme klete
in s tirani se bojuje.*

x x x

POMLADNA ODA SIROMAKOVA

*In kamor obrneš pogled,
pri cvetu nasmiha se cvet;
dolina in hrib zelenita -
o lepi, o lepi ti svet!*

*In v vsakem se grmu sedaj
opevata vesna in maj,
vsa uka priroda na svatbi,
prečarana zemlja je raj ...*

*In kamor obrnem oči,
svet tuj le pred menoj leži;
ni, kar ga stopinja pokrije,
ni toliko mojega ni.*

x x x

DVA POGREBA

*To so včeraj zvonili, zvonili!
In pomikal se dolg je sprevod;
"Miserere" prepevali krasno
s svečeniki so pevci vso pot.*

*In pogreznili krsto so drago
z vsemi venci do groba globin;
in zapeli so spet in zvonili -
pokopan je bil mož bogatin.*

*Tudi danes zvonijo - pa manje,
in pogrebcem se skoraj mudi;
z nepobarvanih krstoj, brez vencev,
čtetvorica tja k jami hiti.*

*Vse je tiho. Mrliča pa spremlja
le vdova in dvoje otrok...
Pokopali ubogo so paro...
Nič ni petja...ihtenje in jok.*

x x x

KAJ BI TE VPRAŠAL...

*Kaj bi te vprašal,
dekle ti:
Kje si dobila
te oči?*

*Takšno imajo
sladko moč...
Gledal bi vanje
dan in noč!*

*Gledal bi vanje
noč in dan,
tvoje lepote
ves pijan.*

x x x

PRI STUDENCU

*Kaka žeja, kaka žeja!
Jezik suh in grlo suho...
Je li čudo? Sonce danes
res pripeka, da je groza!
Pa ta dolga, prašna pot!
No, pa ta je zdaj za hrbtom...*

*Ha, studenec sredi gozda!
Kaka čista, sveža voda
v rupi steka se globoki
pod košatim, senčnim hrastom!
Pojdite mi vsi solit se
v vašim vinom v dragih čašah,
maharadže in kalifi,
sultani pa šejki, kani!
Tale rupa mi je kupa;
v njo pijače je najboljše
mi natočil dobri Allah...
In pokleknil sem na zemljo
mahovito in na trebuh
legel sem pred hladno rupo,
da si žejo ugasim...*

*Kaj je to - ta skala v vodi?
Ta obraz! Ha, ti, Pavliha?!
Ali res? Je li mogoče?
Dolgo nisem ga že videl
jaz obličja svojega...
Haha! Počil bi od smeha.*

*O Pavliha, o Pavliha!
Jutrovce ti kritikuješ
in napake zasmehuješ,
ki srečavaš jih med njimi;
norce briješ iz obrazov
jutrovske in iz obličij
neumitih, neobritih!...
Ah, Pavliha, tudi ti si
kaj marogast in umazan!
Je li čudo, če prijela
marsikaka se nesnaga
tudi tvojih lic je belih
na tem dolgem potovanju
po tem čudnem orientu,
kjer boje se sveže vode
in pa zraka svežega
in pa mila in glavnika
in pa britve brušene?...*

x x x

JAZ

Strah pred menoj te mar je, strah?
Razuma božjega nositelj,
prirode smeli ti krotitelj!
O človek, ti trepečeš plah!
Sam polboga veličaš sebe -
močnejši kdo je li od tebe?
Poglej mi, veleum, v obraz:
Jaz, moč prirodna, to sem jaz!
Veliki človek, kdo pa si ti?
Ti meni gospodar - še nisi!
Ti meni to si, kar črvič,
ti meni majhen, pust si - nič!
In s tem ničesom kadar koli
igram se po svoji volji.
Če hočem, s tajnoj ti rokoj
potresem zemljo pod teboj:
in pokajo kosti ji, skale,
ki prej so trdno jo držale;
in tla se zemska zibljejo
in majejo in gibljejo
ko morska raven valovita,
če burja biča jo srdita...
In kar gradiš si, "zemlje car",
na tleh nestalnih - kaj mi mar!
Ta mesta tvoja in palače,
po katerih znanost se uči,
umetnost sveta se slavi -
otročje meni so igrače!
Če hočem, samo eden hip -
in vse razrušim v prah in sip.
Porušim cerkve ti ponosne,
pagode stare stolponosne;
in džamije razsujem v prah
in sinagoge ti na mah.

*Poderem tvoje žrtvenike
in ž njim svetnike in malike;
ti sam pa iz razpadlih hiš
berač brez strehe mi bežiš...*

*O, ne preklinjaj mi "očeta",
o, ne preklinjaj mi - Boga!
Ne "oče", ta ni brez srca,
brez krivd ne tepe on deteta.
Ne! dober oče ne podi
otrok iz hiše sred noči,
iz sladkega ne dramí spanja,
ne goni jih iz stanovanja
polnagih venkaj v mráz in mrak!
Iz postelje na cestni tlak
slabotnih porodnic ne meče,
ko dete v krilu jim trepeče.
Očetu smili se bolnik,
svet mu njegov je žalni krik;
čez prag otroka, ki umira,
ne vlačí oče in ne tira...
O, ne preklinjaj mi Boga!
Ne "oče" - jaz sem brez srca,
jaz, moč vseirná, moč prirodna,
in tebi, človek, moč usdodna...*

*Trepečeš? Ti se me bojiš?
Sovražiš me in me črtiš?
Čemu? Ne delaj mi krivice!
Kdo sem? Poglej mi bliže v lice!
Sedaj sem Brahma, stvarnik tvoj,
ustvarjam z modroj ti rokoj
svet poln življenja, velekrasja,
svet poln razuma in soglasja.*

*A zdaj sem Siva, ki ta svet
prevračam v kaos divji spet.
A nisem Brahma niti Siva,
le moč prirodna jaz sem živa!
In ne ustvarjam ti svetov,
ne uničujem jaz jih vnov -
le gibljem se brez prenehanja,
od vekov večno brez prestanja...
Ne vem, kaj je življenje, smrt,
neznana srd sta mi in črt,
a tudi ne poznam ljubezni;
ne vem, kaj je dobrost in zlost,
ne vem, kaj greh je, kaj svetost,
poznam le - zakon svoj železni;
nepremakljiv, strog, večni je
in trd, neoporečen je!
Kdo sem? Le premotravaj me,
spoznavaj, proučavaj me -
zabava krasna, duhovita -
do dna spoznal ne boš mi bita!
Jaz sužnja tvoja? Rob ti moj?
To večni je med nama boj.
Komu na prid, kdaj boj konča se,
ki z novo siloj vsak dan rase?
Kdo sem? Kdo pač razreši dvom?
Vesoljnost jaz sem, ti - atom.*

x x x

DELAVČEVA PESEM O PREMOGU

Globočje in globočje, dol v prepad...
Bojiš-li vožnje se pod zemljo čudne,
ko peljal bi v vodnjak se, bratec moj?
Kaj, če utrga se železna vrv?
In vse to pade z viška zdaj tja dol
globoko več sto metrov...Ni to šala!
Otročje misli in otročji strah!
Kaj ne, tovariš?Kdor se rad boji,
pod zemljo ta ne hodi kruha iskat...

Na dnu. Na vse strani gredo hodniki
ko rovi krtovi. In delavci
ko krti črni se razhajamo.
Temnejša in tesnejša pot čimbolj.

Soparno je in dihaš težko.
Vročina raste... Bližamo se peklu?
Da, pekel tu je nekaternikom;
hudo se pokorijo v njem za greh,
da hočejo živeti in pa jesti...

Brlijo lučke blede v zagati,
ko vešče po močvirju ti migljajo...
V polmraku pa se gñetejo možje
do pasa nagi, mladi, žilavi;
in kopljejo in izkopavajo
in ga vzdigavajo iz temnih jam -
zaklad podzemski, "črni diamant"...
Kdaj pač si zelenelo, drevje ti,
in kdaj cvetelo - kdo nam to pove?
In kdo bi vedel zdaj imena tebi?

*A isto sonce, kakor naše dni,
prav isto sonce grelo ti je debla,
in isto sonce ti poljubovalo
košate glave, vrhe bujnorasle;
in isto sonce barvalo ti listje
in naše sonce barvalo ti sad...
A v senci tvoji hladni tiste dni
počival ni še delavec od truda;
ob deblu tvojem slonel ni pastir,
da piskal bi na piščal tenko svojo;
na klopi pod zelenoj strehoj tvojoj
sedelo ni zamišljeno še dekle
in pelo pesem o ljubezni mladi.
Pod teboj človek ni še mislil misli
velikih, mučnih svojih in globokih;
uganke bitja večne ni reševal...
A človek tudi ni moril človeka...
Pač mnog vihar drevil je preko tebe,
divjal ob tebi, lamal veje tvoje...
In vekov je pokopal te vihar!
Globoko v zemlji zdaj leže ti debla
po grobih skritih tisoč, tisoč let,
okamenele, puste mumije,
telesa brez življenja in krvi,
ko kralji slavni v piramidah starih...*

*In dalje krti rijejo pod zemljoj
in mečejo krtine velikanske
iz globočine kvišku dan na dan.*

*Zamazana in črna so jim lica
in s čela teče so jim lica
in s čela teče znoj jim curkoma...
Zamolkel slišiš včasih govor vmes,
tu vzdih, tam kletev, smeh in tu dovtip...*

*Oglašča se iz dalje dinamit...
A pesem glasna ne odmeva tod...
Svetilke blede svetijo proti delu -
drugod je tema, tema kakor v grobu.
Tam gori pa na vrhu sije sonce,
v svetlobe morju koplje se priroda;
in trava, žito zeleni in drevje;
in rože pisane cveto po vrtih.
In človek tudi, peha se za kruhom;
a peha se in trudi v žarkih sončnih...*

*Naprej, naprej! ... Utrujeni in lačni
odhajajo iz jam premogarji,
potrti ko jetniki, bledih lic...
Molče koraka truma jih po cesti;
pomičejo ko senčne se prikazni.
In sonce samo njihovim očem,
navajenim podzemskega mraku,
presvetlo sije že in prebleščeče...
Kaj mar jim sonce in kaj mar jim dan!
Za kruhom svojim mora siromak -
Svetloba, užitek, ah, to je za druge!...
Le idite! Že čaka vas obed.
Pod njim se miza sicer ne šibi,
ne bo predolgo se muditi treba... Le idite krepčat se in počivat
za novi težki trud!...*

Naprej, naprej!

*In jama spet požira nove čete
spočitih mož v prepad svoj nenasitni.
In ista pesem dan za dnevom..*

Stojte!

*Počasi, vi premogarji predrzni!
Pod zemljoj spava demon silen skrit.
Gorje, če ga z razgrajanjem vzbudite!
On gospodar bogastev je podzemskih
in on lastnik premoga samega.
Gorje, če se vzbudi! Osveti se,
če vas zasači, vas razbojnike,
če najde vas tatove tihotapske,
ki prišli ste zaklade mu jemati!
Kako jih čuval veke je neštete!
On sam je vedel zanje, nihče drug.
On sam jih gledal je, on sam zakopal,
on sam s ponosom se jih veselil..
In zdaj priplazi človek se do njih,
ta zvita stvar, prekanjena in zlobna!
In z lakomnimi gleda jih očmi,
z umazanimi grabi jih rokami
in vlačí jih na svetlo te zaklade!
Gorje, če se predrami skopi škrat!
Vžge vse pline svoje smrtonosne,
ki hrani jih pripravljene za vas;
To bode blisk in grom, potres pod
zemljoj!
In v pekel vam goreč prečara jamo
in v hipu vas pobije jezni duh...*

*In tisti dan bo žalosten in grozen...
In iz prepada temnega na vrh,
kjer sije sonce, kjer življenje utriplje,
gor, gor vas spravijo tovariši,
mrličje, ki vas težko je poznati,
vas stokajoče v bolečinah strašnih,
umirajoče mučenike dela...*

*In pride večer preturoben, bridek...
Gorele bodo baklje mnogobrojne
in v mrak bo svetil njih krvavi žar...
Po cesti vil se sprevod bode dolg..
Pri krsti krsta črna... "Miserere"..
Zastava delavska, zavita v flor,
vodila vas bo k večnemu pokoju
pod zemljo spet... Zvonovi bodo peli
tako otožno, da bi jokal kamen...
Ah, kaj porečejo pač žene vaše?
In deca vaša kaj poreče takrat?*

x x x